

PÓSTNE KATECHÉZY

Piate Božie prikázanie

"Nezabiješ"

Drahý bratia a sestry,

Dnes budeme pokračovať v našich pôstnych katechézach a spoločne sa pozrieme na piate Božie prikázanie, ktoré znie jasne „Nezabiješ!“. V desatore nasleduje hneď za prikázaním, ktoré nám všeobecne hovorí o úcte k človeku ako takému. Čti si... maj v úcte. A skutočne. Ak človek prestáva rešpektovať druhého či seba samého, stráca k sebe či druhým prirodzenú úctu, tak tým najhorším a najťažším prehršením je, že druhému alebo sebe môže siahnuť až na to najcennejšie čo má, na život alebo zdravie.

Piate Božie prikázanie „**Nezabiješ!**“ (Ex 20,13) je zamerané na ochranu života človeka od jeho počiatku až po smrť. Tento Boží prikaz sa týka tak priameho konania (rozhoduje sa o živote ako takom) ako aj nepriameho konania (rozičné skutky týkajúce sa náplne života, skrátene, otázky ochrany zdravia atď.) Aj keď tieto dve hodnoty nie sú na tej istej rovine, predsa sú obsahom toho istého prikázania. V reči na vrchu Pán pripomína prikázanie: „Nezabiješ!“ (Mt 5,21) a pridáva k nemu zákaz hnevu, nenávisť a pomsty.

Katechizmus Katolíckej Cirkvi nám spršuje oblasti, ktorých sa toto prikázania priamo dotýka. Ide o:

1. Úmyselné a neúmyselné vraždy - Z hľadiska konania a zamerania môže ísť o priame alebo nepriame zabitie, o úmyselné alebo neúmyselné konanie s konečným dôsledkom, ktorým je smrť človeka.

Priama úmyselná vražda - Vrah a ti, ktorí úmyselne na vražde spolupracujú, páchajú hriech, ktorý volá o pomstu do neba. Okolnosti môžu vplývať na hodnotu skutku. Napríklad vražda novonarodeného dieťaťa (ten, kto má dieťa chrániť, vystupuje proti jeho životu, siaha na jeho život), bratovražda (lev tvojho brata volá -pokrvnosť zaväzuje pomáhať si a byť navzájom za seba zodpovední), vražda rodiča (ponúšenie nielen piateho, ale aj štvrtého prikázania je prejavom neúcty a nevďaku za život, výchovu a dobrodiera, ktoré rodičia svojmu potomstvu poskytli), manželka alebo manželky (porušenie jednoty a vzájomnej zodpovednosti pri dosahovaní tých najvyšších cieľov). Sú to osobitne ťažké zločiny, pretože trhajú prirodzené zväzky.

Nepriama úmyselná vražda - zakazuje sa robiť niečo s úmyslom nepriamo spôsobiť smrť nejakej osoby. Morálny zákon zakazuje vystaviť niekoho bez závažného dôvodu nebezpečenstvu smrti, ako aj odmietnuť pomoc osobe, ktorá je v takomto nebezpečenstve. Neúmyselná vražda / zabitie - Za neúmyselnú vraždu (neúmyselné zabitie, ako tento skutok charakterizuje trestné právo) nie je človek morálne zodpovedný. Ale nemôže byť ospravednený od ťažkého previnenia ten, kto bez primeraných dôvodov konal tak, že spôsobil smrť, hoci nemal úmysel ju zapríčiniť (svvedomie človeka pôsobí po vykonaní skutku ako výčitka, ba dokonca trýzeň).

2. Samovražda - Hodnotenie takéhoto konania vychádza zo skutočnosti, že každý je za svoj život zodpovedný pred Bohom, ktorý mu ho dal. Boží je pánom života a my sme povinní prijímať život s vďačnosťou a chrániť ho na Božiu česť a spásu svojej duše. My sme správcami, nie vlastníkmi života, ktorý nám Boh zveril. Nemôžeme sním voľne nakladať. Dokonca ani v čase, keď na prvý pohľad strácame nádej a nevieme rýchlo vyriešiť svoje problémy.

3. Potrat - Cirkev už od počiatku učila, že každý vyvolaný potrat je morálne zlo. Toto učenie sa nezmenilo.

Priamy potrat, to znamená chcený ako cieľ alebo ako prostriedok, závažne protirečí morálnemu zákonu. Dôsledkom vykonania a účast na vykonaní potratu - umelého ukončenia tehotenstva (nemožno hovoriť o prerušení tehotenstva, lebo po prerušení sa môže niečo obnoviť, a to nie je v tomto prípade možné) - zasahuje nielen toho, kto sa preň rozhodol, ale aj tých, ktorí sa spolupodieľali na jeho organizovaní, vykonaní a propagácii. Formálna (vedomá a dobrovoľná, a nie iba materiálna) spolupráca pri potrate je ťažký hriech. Cirkev trestá tento zločin proti ľudskému životu kánonickým trestom exkomunikácie. „*Kto zapríčini potrat, ktorý skutočne nastane, upadne do exkomunikácie uložennej vopred vyneseným rozsudkom „samiým činom spáchania deliktu“*“ (CIC, kánon 1314) a za podmienok stanovených právom. Tento trest je z dôvodu, že ti, ktorí by mali život priamne chrániť, lebo im bol zverený, vystúpia proti nemu a chcú ho zničiť.

Exkomunikácia sa vzťahuje na:

- a) matku;
- b) všetkých, ktorí robia zákrok (vrátane zdravotných sestier a asistentov), napr. lekár alebo ktorákoľvek osoba priamo vykonávajúca potrat;
- c) nevyhnutných spolupáchateľov, teda tých, ktorí na základe spoločného úmyslu spáchaf delikt spolupracujú na spáchaní deliktu...., ak bez ich pričinenia „...“ (CIC, kánon 1329).

Vykonaním potratu sa vystupuje proti neodhateľnému právu každého nevinného ľudského jednotlivca na život. Toto právo nezávisí od nás a nášho rozhodovania. Je to súčasť ľudskej prirodzenosti a je vlastne ľudskej osobe vďaka stvoriteľskému činu, v ktorom má osoba svoj pôvod. Vystupuje tiež proti Božiemu plánu s človekom, ktorý sa už začal realizovať. Človek má v tomto pláne budúcnosť, ktorú potrat naruša a ničí. Vystupuje proti láske človeka k človekovi a to tak medzi manželmi, lebo ich manželská láska sa realizuje pine v splodení nového života ako aj medzi rodičmi a ich potomstvom, ktoré sa chystajú potratom zabíť. Z tohto dôvodu sa aj s embryom má už od počatia zaobchádzať ako s osobou, treba ho chrániť v jeho neporušiteľnosti.

4. Eutanázia - ak ako na začiatku života, aj na konci života sa väčšina ľudí stáva odkázanou na pomoc a starostlivosť iných. Ti, ktorí majú dostatok síl, sú povinní z ľudskeho a morálneho hľadiska postarať sa o zabezpečenie dober, ktoré sú k ich životu nevyhnutné a potrebné. Strata síl, mentálnych schopností a odkázanosť na starostlivosť iných nesmie viesť k degradácii hodnoty ich života, ani k jeho ukončeniu. Aj keď si moderná doba nahovára, že ide o dobrú smrť, vždy tu ide o zabitie - usmrtenie človeka, čo je v skutočnosti vražda, prípadne asistovaná samovražda.

Rozlišujeme rozličné prípady eutanázie:

Môže ísť o priamu eutanáziu - je to konanie, pri ktorom sa priamo postupuje proti životu človeka za účelom ukončiť ho. Nech by na ňu boli akékoľvek dôvody a použili sa akékoľvek prostriedky, spočíva v usmrtení telesne alebo mentálne postihnutých, chorých alebo umierajúcich. Toto konanie je morálne neprijateľné. Môže tiež ísť o eutanáziu podľa vykonania a žiadosti.

Poznáme a rozlišujeme tzv.:

- **Aktívnu vyzhadanú eutanáziu;**
- **Aktívnu nevyžiadanú eutanáziu;**
- **Pasívnu vyzhadanú eutanáziu;**
- **Pasívnu nevyžiadanú eutanáziu.**

Ani jeden z týchto štyroch prípadov nie je mravne dovolený. Takisto aj konanie alebo zanedbanie, ktoré samo osebe alebo zámerne zapríčiňuje smrť s cieľom skončiť bolesť, je vraždou, ktorá je v závažnom rozpore s dôstojnosťou ľudskej osoby a s úctou k živému Bohu Stvoriteľovi.

5. Usmrtenie protivníka v oprávnenej obrane - Neraz sa stretávame s dilemou, či môže človek v sebaobrane usmrtiť útočníka. Oprávnené obrane osôb a spoločnosti nie je výnimkou zo zákazu zabitia nevinného, ktoré je úmyselnou vraždou. Z konania toho, kto bráni seba samého, môže vzniknúť dvojaký následok: zachovanie vlastného života - úmyselný následok; zabitie útočníka - neúmyselný následok. Kto bráni svoj život, nie je vinný z vraždy, hoci je nútený zasadiť útočníkovi smrteľný úder. Nesmie sa však použiť väčšie násilie ako je nutné na obranu. Obrana je vážnou povinnosťou pre toho, kto je zodpovedný za svoj život, aj za životy iných.

6. Trest smrti - má za následok ukončenie ľudského života, čo je už nezrušiteľný akt. Preto je nevyhnutné, aby bola úplne zistená a nespochybiteľná totožnosť a zodpovednosť vinníka. Katechizmus Katolíckej cirkvi síce potvrdzuje, že „*tradičné učenie Cirkvi nevyulčuje použitie trestu smrti*“ (KCC, 2267), následne však jeho použitie výrazne obmedzuje s ohľadom na iné formy potrestania, ktorými moderná doba sankcionuje páchatelov závažných zločinov (ide najmä o trest odňatia slobody). Preto podľa Katechizmu, ak „*na obranu bezpečnosti osôb pred útočníkom stačia nekrvavé prostriedky, verejná moc má použiť iba tie*“.

7. Starostlivosť o dušu - Sväté písmo popisuje človeka ako trojzložkovú bytosť, stvorenú na Božiu podobu. Je to bytosť pozostávajúca z tela (mäsa), duše a ducha. Tieto jeho súčasti sú do určitej miery samostatné, ale súčasne sú spolu úzko prepojené a ovplyvňujú jedna druhú. Človek je povinný starať sa aj o svoju dušu, ktorá sa prejavuje rozumom a slobodnou vôľou. Má mu zležáť na tom, aby si chránil tak svoj vnútorný život v spoločenstve s Bohom, ako aj aby rešpektoval slobodu a vnútro iných. Piate Božie prikázanie sa vzťahuje teda aj na dušu - aj ona je darom Boha človekovi. K tomu patrí úcta a rešpekt voči duši svojej i duši druhého človeka. Znamená to chrániť sa hriechu a pohoršenia.

Pohoršenie je postoj alebo správanie, ktoré privádza druhého k páchaniu zla. Kto pohoršuje, stáva sa pokúšiteľom svojho bližného. Spôsobuje škodu čnosti a počestnosti; môže strhnúť svojho bližného do duchovnej smrti. **Pohoršenie je ťažkým previnením, keď niekto svojím konaním alebo zanedbaním vedome a dobrovoľne privádza druhého k ťažkému prehršeniu.**

8. Starostlivosť o telo pred a po smrti - Telo je vonkajšia schránka človeka a duch a duša sú jeho vnútorné neviditeľné časti. Starostlivosť o telo je prejavom úcty k sebe aj k iným. Zároveň je to prejav vďačnosti Bohu za život. Morálka síce nabáda k rešpektovaniu telesného života, ale nerobí z neho absolútnu hodnotu. Staví sa proti novopohanskej mentalite, ktorá sa snaží rozvíjať kult tela, všetko mu obetovať a zbožšovať ho. Život a telesné zdravie sú vzácné dary, ktoré nám Boh zveril. Máme sa o ne rozumnne starať a brať pritom do úvahy potreby iných a tiež spoločné dobro. Ide tu o výživu a oblečenie, bývanie, zdravotnícku starostlivosť, základné vzdelanie, zamestnanie a sociálnu podporu. Pri starostlivosti o zdravie tela dbáme na zachovanie čnosti miernosti a opatrnosti. Patrí sem miernosť v jedení; požívaní alkoholu a tabaku; neohrozenosť a nevytváranie sa nebezpečenstvu, že by sme si svojím konaním ublížili na tele; obliekanie sa spôsobom, aby sme sa ochránili pred zlymí poverstovosťnými podmienkami a podobne.

Zväčš nebezpečené je užívanie návykových látok, ktoré je aj ťažkým previnením. Nie je dovolené ani zmrazčenie človeka a seba poškozovanie (seba zmrazčenie). Priamo chcené amputácie, mrzачenia alebo sterilizácie nevinných osôb, ak nejde o lekárske indikácie prísne terapeutické povahy, sú v rozpore s morálnym zákonom.

Osobitnú situáciu predstavujú transplantácie a darovanie orgánov. Pápež Benedikt XVI. nazval darovanie orgánov darom pre život. Darovať párový orgán, tkanivo, alebo bunky za života je mravne dovolené. Morálna teológia však uprešňuje, že sa to nesmie konať za účelom zisku (darovanie orgánov za peniaze). Podobne darovanie orgánov po smrti je preukázaním lásky k bližnému, ktorý je v núdzi.

Poslednou oblasťou je **starostlivosť o mŕtve telo človeka**. S telami zosnulých treba zaobchádzať s úctou a láskou vo viere a nádeji na vzkriesenie. Pochovávanie mŕtvych je skutkom telesného milosrdenstva. Aj spoplnenie človeka nie je previnením, pokiaľ sa preň dotýčný (kým jasne používa rozum) nerozhodne ako prejav nevery.

 späť na Úvodnu sekciu